

Чорнобай Микола

канд. екон. наук, доцент

Чорнобай Лариса

канд. екон. наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Процес формування національного ринку праці відбувається повільно, суперечливо і болісно, оскільки в минулому ця сфера була однією з найбільш zdeформованих. Становлення вітчизняного ринку праці відбувалося в умовах різкого дисбалансу між попитом на працю та її пропозицією. Зменшення попиту на працю відбулося передусім за рахунок значного падіння реального ВВП, конверсії, структурної перебудови економіки. Формування ринку праці в Україні відрізнялось стійким зростанням пропозиції робочої сили, значними обсягами прихованого безробіття і неформальної зайнятості, суттєвою регіональною диференціацією рівня і структури зайнятості та безробіття [1].

Сучасному ринку праці в Україні притаманні такі ознаки:

- перевищення пропозиції робочої сили над попитом;
- низька ціна робочої сили;
- зниження зайнятості та зростання чисельності незайнятого населення;
- наявність нерегламентованої зайнятості;
- значні масштаби молодіжного безробіття;
- регіональні диспропорції між наявністю і потребою в робочій силі;
- низька професійна та територіальна мобільність робочої сили;
- еміграція молоді та висококваліфікованої робочої сили.

В сучасних умовах спостерігається слабкий і нестабільний розвиток економіки, низький рівень життя населення, внаслідок чого сукупний попит не зростає. Як наслідок – виробництво не зростає, кількість робочих місць не збільшується. За таких умов з кожним роком надлишок робочої сили тільки зростатиме. При цьому незбалансованість ринку праці з боку пропозиції праці буде поглиблюватиметься. І це при тому, що від стану розвитку ринку праці залежать матеріальний добробут та якість життя населення, комфортність соціального середовища, рівень соціально-економічного розвитку країни.

Дослідження показали, що в Україні найвищим рівень економічної активності спостерігається в осіб віком 25-49 років. Далій де спад і найнижчим вказаний показник є у населення у віці 60-70 років. Низьким є рівень економічної активності у осіб віком 15-24 роки. В цю категорію входять молоді фахівці, які закінчили навчальні заклади різних рівнів, але не можуть працевлаштуватися. Однією з основних причин вказаного явища є вимоги роботодавців з приводу стажу практичної діяльності за фахом молодого фахівця.

Найвищим є рівень економічної активності в осіб з повною вищою освітою (76,9%) та професійно-технічною освітою (70,4%), а найнижчим – у осіб з середньою освітою або без освіти.

Кількість зайнятого населення віком 15–70 років у 2016 році склала 16,3 млн. осіб, що на 3 млн. осіб менше 2013 року, або на 15,5%, з нього у працездатному віці – 15,6 млн. осіб. Рівень зайнятості населення віком 15–70 років зменшився за зазначений період з 60,2% до 56,3%, а в населення працездатного віку з 67,3% до 64,2%.

Найвищий рівень зайнятості спостерігався серед осіб віком 35–49 років, а найнижчий – у молоді віком 15–24 років та осіб віком 60–70 років.

Найбільша частка зайнятого населення – у промисловості (22,5%), 15,2% – у сфері освіти, 10,7% – у закладах охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, 10,4% – у сферах державного управління та оборони, 9,7% – в оптовій та роздрібній торгівлі.

В умовах ринкової економіки поширюється неформальна зайнятість населення. Неформально зайнятими є переважно особи з невисоким рівнем освіти та ті, хто займається фізичною або некваліфікованою працею. У 2016р. кількість неформально зайнятого населення зменшилась на 342,1 тис. осіб порівняно з попереднім роком та становила 4,0 млн осіб, або 24,3% від кількості усього зайнятого населення. Найвища частка неформально зайнятого населення спостерігається в сільському господарстві, оптовій та роздрібній торгівлі, будівництві.

Одним з негативних явищ, які характеризують ринок праці України є загострення проблеми безробіття, яке науковці визначають як вимушену незайнятість працездатного населення. Дослідження показали, що кількість безробітних у віці 15–70 років у 2016 р., порівняно з 2013 р., збільшилася на 167,8 тис. осіб, або 11,1%, та становила 1,7 млн осіб. Збільшення кількості безробітного населення віком 15–70 років відбулося за рахунок осіб працездатного віку.

Із загальної кількості безробітних 1,3 млн. осіб, або 78,5%, раніше працювали, а інші 0,4 млн. осіб шукали роботу вперше та не мали досвіду роботи. До останньої категорії в основному належала молодь, яка була непрацевлаштована після закінчення навчальних закладів.

Найбільшим є рівень безробіття осіб віком 15-24 роки (23%), що пояснюється складністю отримання першого робочого місця після здобуття освіти. Серед безробітних дві третини складали мешканці міських поселень (1,1 млн. осіб), решту – сільські жителі. Дослідження показали, що з 2013 року рівень безробіття економічно активного населення в Україні зріс на 2% і склав в 2016 році 9,3%.

Дослідження показали, що серед країн Євросоюзу найвищим рівень безробіття був у Греції (23,5%), Іспанії (19,6%), Хорватії (13,3%), Кіпрі (13,1%), Португалії (11,2%), Франції (10,1%). Найнижчий рівень безробіття у Чехії (4%), Німеччині (4,1%), Мальті (4,7%), Сполученому Королівстві (4,8%).

Наразі з рівнем безробіття 9,3% Україна є постачальником робочої сили на європейський і світовий ринок праці. Це в основному молоді люди, які мають високу працездатність та мобільність, та яких не влаштовує рівень оплати праці в Україні.

Основними причинами незайнятості безробітного населення є звільнення за власним бажанням (33%) та вивільнення з економічних причин (22,4%). Значну частку безробітного населення (15,6%) складають молоді люди, які не працевлаштовуються після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, що вимагає значної уваги при виборі майбутньої професії. Перед обранням фаху молоді люди мають вивчати попит на робочу силу на ринку праці.

Дослідження показали, що попит на робочу силу в Україні зменшився з 42,5 тис. осіб в 2013 році до 36,0 тис. осіб в 2016 році. При цьому навантаження безробітного населення на одне вільне робоче місце склало 11 осіб. Вказані явища свідчать про кризовий стан в економіці країни, коли за відсутності зростання сукупного попиту кількість робочих місць не зростає, що спричиняє зростання безробіття, активізацію міграційних процесів, погіршення рівня життя населення.

Станом на 1 листопада 2017 року у базі даних служби зайнятості налічувалося 73,2 тис. вакансій, на 28% більше, ніж на 1 листопада 2016 року. Крім того, у базі даних служби зайнятості містилася інформація про 45 тисяч пропозицій роботи, отриманих з інших джерел.

Майже в третині вакансій, що були актуальними на кінець жовтня 2017 року, пропонувалася мінімальна заробітна плата; 42% вакансій – від мінімальної до 5 тис. грн., у 18 % вакансій - від 5 до 7 тис. грн. та лише у 10% вакансій запропонована заробітна плата перевищувала 7 тис. грн.

У розрізі професій найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників – це швачки, електромонтери, слюсарі, електрогазозварники, монтери колії, водії, токарі, пекарі, малярі, муляри, озеленювачі, оператори котельні тощо.

У розрізі професій найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників – це швачки, електромонтери, слюсарі, електрогазозварники, монтери колії, водії, токарі, пекарі, малярі, муляри, озеленювачі, оператори котельні тощо.

Також затребувані продавці, кухари, охоронники, офіціанти, бармени, перукарі, трактористи, агрономи, бухгалтери, спеціалісти держаної служби, лікарі, вчителі, інженери різних галузей, фармацевти, ІТ- фахівці, менеджери. Серед найпростіших професій найбільш затребувані підсобні робітники, прибиральники, вантажники, двірники та укладальники-пакувальники.

Майбутнє України — за партами в школах, професійно-технічних і вищих навчальних закладах. Вже через 5–7 років переважна більшість із них працюватиме за професіями й спеціальностями, яких сьогодні не існує як у національному класифікаторі професій, так і в переліках професій інших країн. Запровадження машинного розуму в усіх сферах нашого життя, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та модернізація регуляторних функцій держави і надалі виштовхуватимуть на ринок праці надлишок державних службовців, продавців, касирів, некваліфікованих робітників. Утім, створення якісних робочих місць з гідною оплатою праці в нашій країні залишатиметься непростим завданням упродовж тривалого часу [4].

Список використаних джерел

1. Бражко О. Система регіонального управління сфери зайнятості. Ефективність державного управління: *Зб. наук. праць ПДАТУ*. 2008. Вип. 16. С. 272-278.
2. Волкова О.В. Ринок праці. Київ : ЦНЛ, 2007. 624 с.
3. Державна служба статистики України : офіц. сайт URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення : 15.01.2018).
4. Зінкевич Н.І. Тенденції й перспективи розвитку зайнятості та цінностей трудового життя в епоху мережевої економіки. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2017. № 1(50). С. 16-27.